

Elogi del coeter

En Benimàmet, en Godella, en Montcada, en Paterna, pobles blancs dormits en camps d'infinita blancor, viuen els pirotècnics; viuen i treballen. Quin toll d'herències racials i estranyes influències es barregen en el seu treball!

Se'ls pot imaginar com alquimistes medievals que proben fórmules en matraços i retortes, cercant la màgia d'empressonar les fúries del foc en un xicotet espai, dins d'un feble paper, i nugades a una humil cordeta d'espert o a una canya voladora. Se'ls pot imaginar tanmateix com pintors singulars que buiden la caixa de colors sobre el cel negreblavós en l'alta nit estrellada. Però tot això seria literatura, i no més que literatura. La veritat, tota la veritat i res més que la veritat, és que els pirotècnics valencians. —Ximo, Cento, Pepico— vists de prop són com uns llauradorots més, sols que en compte de llaurar la rojença terra feconda de les hortes o curar dels florits planters dels nostres jardins, llauten l'espai sense límit del cel nocturn, obrint en ell solcs fugaços de foc, o collint flors efímeres i multicolors, lluents o esglaiades, tremoloses o quietes, blanques o grogues, blaves o vermelles, argentades o daurades, totes desfellant-se en una pluja de punyes sobre

la multitud admirada i sorollosa.

Quina festa podria fer-se en València sense que els coeters oficieren en ella? Una festa semblant no es comprendria, ni els valencians la sabrien fruir. Cal, per a què la festa valenciana ho siga de veres, que el perfum de la pólvora cremada es vesse per places i carrers; que tabaleje, ardent i estimulant, la traca; que el colp sec dels masclets i les carcasses pregone la joia del poble; que la cordà, aspra i valenta, joc de mascles només, rubrique, en fi, en fum i en esclafits, els rites seglars.

Quin miracle el que logren els pirotècnics valencians! Res més que este: fondre la força i la gràcia. Poques són les manifestacions artístiques —d'art noble o d'art popular— que gaudixen d'una i atra virtut. Es diria que la força exclou la gràcia; i viceversa. Que la festa brava i valenta, la festa dels pobles mascles, no pot ornar-se de gràcia; i que la festa graciosa, fràgil i delicada, siga sols cosa de donzelles. Però els pirotècnics valencians trobaren la fórmula d'esta unió meravellosa; i en un joc d'hòmens, brau i sorollós, construeixen delicades architectures de suavíssims colors i gracioses formes que quan moren deixen un moment, tremolant entre les estrelles, el seu espectre de fum.

En Benimàmet, en Godella, en Montcada, en Paterna, pobles blancs dormits en camps d'infinita blancor, viuen i treballen els pirotècnics valencians. El seu art, misteriós, ancestral, hereditari, no té res que envejar al dels seus col·legues japonesos, anglesos, italians... Són com llauradorots que sembren i cullen flors multicolors en l'alta nit estrellada, mentre la festa esclata en joia i sorolls.

JOSEP OMBUENA

Coets voladors

Dins de la nit de vels obscurs i estrelles
s'obrin ventalls de punyes i colors
i l'airecel sospira meravelles
quan fan esclat els trons ensordidors.

Pugen manolls de foc, rares ocelles,
joves coets joiosos, xiuladors,
ratllant el camp del cel com unes relles
d'enyoradissos ritmes voladors.

A sota hi ha les roses de la flama
i el cordial sentit que el foc ablama
entre espurneig ferit per cendra i llum

mentres que al cel següen les palmeres
fent escampall de punyes rialleres
i acomboiant color i goig i llum.

CARLES SALVADOR

LLUM I ESCLAFITS

S'acostà, esclafint la traca,
un xicot tan prop a Nieves,
que no sé què passaria:
s'oïren dos canterelles.

★

Dels valencians és el geni
molt paregut als coets:
s'encenen i tot són punyes,
però en fer el pum, no res.

Sempre s'ha dit que els fallers
pal treball no són reacios,
van sempre com a coets
(i a voltes coets borratxos).

★

—Mira si en córrer la traca
la gent pren mala carrega.
—No; és que van seguint a tu
que ha furtat una cartera.

Comentaven dos veïnes:
—Nostres marits són prou bons,
llevant de certes eixides...
—Sí, les eixides i trons.

★

T'han fet fallera per tindre
foc i vivor, com la traca,
ulls com rodes d'un castell
i el cor, com una carcasa.

LLUNY DE LA TERRA

Ab ta llaor desplegaré jo els llavis
i una cançó et diré, filla del cel,
en l'oblidada llengua dels meus avís,
més dolça que la mel.

VILARROIA

Per més i més anys que porta
lluny del poble que ama tant
i la vida li és lleugera,
puix son treball és premiat
en lo que tant somniava,
que és un viure aconfortat,
no és gens feliç, ja que es troba
cada dia més estrany
entre aquelles vàries gentes
de tan's diferents parlars
i ell so's pensa en la placeta
recollida i solejà
d'aquell barri tan castís
de l'atra part de la mar.

Mar blava, vüi tan tranquilha,
qui te poguera botar
igual que es salta una falla
precisament ara, en Març,
per vore cremar les falles
que en la meua terra es fan!
Sant Josep, falles, València!...
Tornaré a vore't? Qui sap!...
I sentant-se, prenint taula,
a la porta d'un gran bar,
front a eixa mar que li du
mil pensaments tots estranys,
puix que un núvol de records
l'atormenten, pensa:
"Març, primavera, les falles!,
com flors d'armèer seran
enguany presidint la festa
que deu ser doblement gran.
Festa del Sant Patriarca
que també es deu celebrar
festa de la nostra llengua,
ja que en ella és tot cantat.

Com del cel diu la canço
per Vilarroia cantà
carinyosament iloant-la

i ensenyant a no oblidar.
I si és com la mel més dolça
o cosa del cel baixà,
pot l'oblit? Què més castic
que el no poder-la escoltar!

Porta'm —li diu al cambrer—
d'eixes botelles que hi ha
lluïnt en l'aparador
de tants colorins, a tall,
copes de les que et pareguen;
gust i color és igual.
I qui sap si alguna d'elles
del meu terreno serà."

I esta, verd com l'esperança,
i aquella, d'un roig de sang,
de les polsoses botelles
a les copes van passant
els líquids que en certa calma
ell va a poc paladejant.

A les poques libacions
el còtel el va entonant;
cada glop és nou estímul
que li fa rememorar
i fins vore els seus desigs...
Aquell carrer adornat
de florero i banderetes,
la falla en lo mig plantà,
veent la gràcia dels ninots
que arranquen la carcallà
i va recorrent el barri
fins morir en la cremà.

Amaneix: música, trons,
comença la despertà
i el Sol, sentint-se faller,
matineja prenint part
fent-ho tot or com la copa
cant s'acaba d'apurar.

Si aquell líquid li ha fet vore
els trons d'una mascletà,

Al bon amic Gaspar Codonyer

l'atre, entre fums i llorers
i oloreta d'anissats,
saborejar els bunyols
que manetes ideals
en l'oli de la caldera
brusent com son cor està
naixen com copiant els ulls
de la xiqueta que els fa.
Glop i glop? Gent i més gent,
músiques per totes parts;
cinc cèntims val el llibret,
miren-lo, i en valencià,
en la clara i dolça llengua
per Vilarroia cantà.

Traques, traques i coets,
"passadobles" populars,
"passacarrers" a tot hora,
valsadors baix l'entaulat
(on conegué la que un dia
fón la causa d'emigrar).
Beu i beu barrant records
que li estorben, mira al llarg
i posant sobre la taula
el colze i en la mà el cap,
contempla com mor el dia
d'un mode particular,
puix que aquella dolça posta
de sol en la blava mar
i el foc que porta al cervell
com el que du al pit, li fa
vore com a estranya falla
creixent d'entre el cel i mar
quatre gegants flames roges
sobre un fons pel sol daurat.
... ..

València, terra volguda,
quan te tornaré a xafar!!!

R. SANTMARTI BARGUES

VALENCIA EN FLAMES

València s'encén en flames
i ningú vol apagar
eixe incendi tan fantàstic
i de gran voracitat.
Al contrari, tot és broma,
tot rebombori i rialles
mentres cases i carrers
de València estan en flames.
Es la cremà i moltes cendres
al cel envien les falles.
En gran guirigall se mesclen
campanes i trons i músiques
i pel triomf del poder
els tres per sa causa lluiten.
Voràs moltes bunyoleres
que et diuen amb sal i gràcia:
—Vinga a prebar els bunyols
que a València donen fama!

Un monument d'art i glòria
en cada cantó: una falla
on l'artista valencià
ha posat el cor i l'ànima.
I tot de fusta i cartó
i tot en ninots de palla
que admiren tots els que vénen,
que a propis i a extranys encanta.
Per la falla van voltant
un vesper de xiquets
que criden a tot pulmó
i oferixen el llibret.
Per eixe motiu València
amb festa sensacional
atrau a pobres i a rics
del planeta... terrenal.
I mentres València en flames
ardix pel quatre costats,

Bunyolets

Pepa, la Reina fallera,
una xica de primera
de les de punta i taló,
quan s'enfada trau bromera...
trau bromera del sabó.

★

Jo ja sé que si tu vols
enguany menjaràs bunyols
dels que estiguen més ben fets,
perquè tens molts caragols,
o més ben dit, molts dinés.

EL FILL DE PEP EL FUSTER

Carles Salvador

nosaltres a tots donem
un fort abraç fraternal.

JOSEP PLA ARNANDIS